

Sosyoloji Araştırmaları

Editör
Cahit ASLAN

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-622-8

Kitap Adı

Sosyoloji Araştırmaları

Editör

Cahit ASLAN

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaa

Bisac Code

SOC026000

DOI

10.37609/akya.1125

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 30 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 1000 kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan “**Bilimsel Araştırmalar Kitabı**” serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Mart ve Eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

- 1 Enformasyon Toplamlarında Gözetim ve
Toplumsal–Bireysel Mahremiyetin İhlali 1
Cem ZAFER
- 2 Örgütsel Hesap Verebilirlik ve Bilgi
Uçurma-Etik Yaklaşım..... 23
Nebiye KONUK
- 3 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri, Kadın Yoksulluğu ve
Mikro Kredi Uygulamaları 44
Esra KARAKUŞ UMAR
- 4 Kadın Konusundaki Gazete Manşetleri Üzerine
Toplumdilbilimsel Bir İnceleme 59
Senem GÜRKAN
Şener ŞENTÜRK
- 5 Rus Yayılmacılığı ve Kafkas Halklarının Göçleri 79
Cahit ASLAN

Bölüm 1

ENFORMASYON TOPLUMLARINDA GÖZETİM VE TOPLUMSAL-BİREYSEL MAHREMİYETİN İHLALİ

Cem ZAFER¹

GÖZETİM KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Literatürde gözetim kavramı ve bu kavramın tarihsel gelişimi ile ilgili olarak pek çok bilgi yer alsa da bu konuyu en eski ye dayandıran Anthony Giddens'tır. Nitekim Giddens, gözetim kavramının insanlık tarihi ile yaşıt olduğu üzerinde durmaktadır ve ona göre gözetim kavramı günümüzdeki anlamıyla teknolojinin gelişmesi ve bu sayede görüntülemenin artması ile değil yazının bulunması ile birlikte başlamaktadır. Giddens yazının bulunması ve gözetimi birbirine bağlarken yazı ile kayıt altına alma uygulamaları üzerinde durmaktadır. Ona göre yapılan kayıt uygulamaları resmi anlamda bireylerin gözetimi anlamına gelen ilk uygulamadır. Bununla birlikte geçmiş dönemlerde yazının kullanım alanları ile ilgili olarak devletler bünyesinde yazının gözetleme faaliyetleri açısından oldukça büyük bir önemi olduğu, kişilerin idari denetim kapsamına yazı sayesinde alındığı üzerinde durmaktadır (Giddens, 2005).

Gözetleme ve yazı kavramları ile ilgili olarak günümüzdeki yapı düşünüldüğü zaman esasında Giddens'ın çok da haksız olmadığını belirtmek mümkündür. Yazı günümüzde bile devletlerin kayıt tutması için gerekli olan bir araç olmakla beraber yazı ile

---

¹ Dr. / Cumhurbaşkanlığı/ cemzafer06@gmail.com

getirilmesi ile devletin bireyi ve toplumu koruma vazifesini mahremiyet noktasında büyük bir katkı sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

1. BENNETT, Colin J. (1995), "Privacy in the Political Systems: Perspectives from Political Science and Economics", 1 - 66.
2. COLEMAN, Stephan, (2004), "Universal Human Rights and Employee Privacy: Questioning Employer Monitoring of Computer Usage", *Electronic Monitoring in the Workplace: Controversies and Solutions*. Ed: John Weckert, Idea Group Publishing, USA.
3. DAVIES, S., (1997), "Re-Engineering The Right To Privacy", P. Agre & M. Rotenberg (Eds), *Technology And Privacy: The New Landscape* (Pp.143-165). Cambridge, MA: MIT Press, 143.
4. DOLGUN, Uğur, (2005), *İste Büyük Birader*, Hay Kitap, İstanbul.
5. GIDDENS, Anthony, (2005), *Ulus, Devlet ve Sıddet*, Çev. Cumhuriyet Atay, Devin Yayınları, İstanbul.
6. GÜVEN, Mehmet, (2004), *İnternet'te Güvenlik ve Hacker Meselesi*, Grafikerciler Yayıncılık, Ankara,
7. LYON, David, (1997), *Elektronik Göz (Gözetim Toplumunun Yükselişi)*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Sarmal Yayınları, İstanbul.
8. LYON, David, (2006), *Gözetlenen Toplum*, Çev: Gözde Soykan, Kalkedon Yayınevi, İstanbul.
9. MARTIN, Brian, (1998), *Information Liberation Challenging the Corruptions of Information Power*, Freedom Press, London.
10. MARX, Karl, (1975), *KAPİTAL, I*, Çev: Alaatin Bilgili, Sol Yayınları, Ankara.
11. MILLER, Seumas & WECKERT, John, (2000), "Privacy, the Workplace and the Internet", *Journal of Business Ethics*, Vol.28, Issue 3, 255-265.
12. ÖZCAN, Mehmet, (2004), "Siber Terörizm ve Ulusal Güvenlik", *İnternet ve Hukuku*, Der: Yesim M. Atamar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
13. PARENT, P., (1992), "Privacy": 1992, in E.E. Cohen(ed), *Philosophical Issues in Journalism* (Oxford University Press, New York), pp.90-99.
14. PATTON, Jason W., (2000), "Protecting Privacy in Public? Surveillance Technologies and the Value of Public Places", *Ethics and Information Technology*, Vol.2, 181-187.
15. REIMAN, Jeffrey H., (1995), "Driving to the Panopticon: A Philosophical Exploration of the Risks to Privacy Posed by the Highway Technology of the Future", *Computer and High Technology Law Journal*, 11:1995.
16. S. WARREN, L. BRANDEIS, (1990), *The right to privacy*, *Harvard Law Review*, 4(5), 1890, 193-220.
17. STALDER, Felix, (2002), "Opinion. Privacy is not the Antidote to Surveillance", *Surveillance & Society*, Vol. 1, Issue 1, 120-124

Sosyoloji Araştırmaları

18. STAPLES, William G., (1997), The Culture of Surveillance: Dicipline and Social Control in the United States, St. Martin's Pres, New York
19. WEBER, Max, (1998), Sosyoloji Yazıları, Çev. Taha Parla, Dletisim Yayınları, İstanbul.
20. WEBER, Max, (2005), Bürokrasi ve Otorite, Çev. H. Bahadır Akın, Adres Yayınları, Ankara.
21. WESTIN, Alan F., (1967), Privacy and Freedom, Atheneum, New York.
22. YAZICIOĞLU, Yılmaz, (1997), Bilgisayar Suçları, Alfa Yayınları, İstanbul.

Bölüm 2

ÖRGÜTSEL HESAP VEREBİLİRLİK VE BİLGİ UÇURMA-ETİK YAKLAŞIM

Nebiye KONUK¹

GİRİŞ

Kültür, insanı ilgilendiren her türlü maddi ve manevi unsuru kapsayan, toplumsal yapının tüm bileşenlerini içeren bir kavramdır. Kültürel yapı içerisinde ahlak, din, ekonomi, hukuk, siyaset, psikoloji ve benzeri gibi bir çok başlık etrafında tartışılacak konular yer alır. Hiçbir toplumsal yapı kültürden bağımsız olarak düşünülemeyeceği gibi, oluşan sosyal yapının kültürü değiştirip dönüştüreceği de açıktır.

Örgüt kültürü olarak kullanılan kavram işletmelerde var olan, çoğu zaman gözükmeyen ancak kendini hissettiren, örgütü ilgilendiren her türlü davranış biçiminden iş ve eylemlere kadar olan sürecin arkasında yer alan itici güçleri ifade eder. Genel olarak kültür kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde örgüt kültürü de birbiri içine geçmiş pek çok maddi ve manevi unsuru kapsar. Berry'ye göre örgüt kültürü, örgütsel yapıların politikaları, ritüelleri ile davranış normları ve öngörülen değerleri incelenerek tanımlanabilir. Örgütsel davranış, kararlar ve eylemler kültürün en derin seviyesinde bulunan temel değerler ve inançlar tarafından yönlendirilir. (Berry, 2004: 2)

Örgüt kültürünün nitelikleri, başarı ya da başarısızlığın anahatarıdır. Şöyle ki örgütün verimliliğini artıran açıklık, hesap ve-

---

¹ Dr Öğretim Üyesi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
nebiye.konuk@kisbu.edu.tr

Gelişmiş ülkelerde olduğu şekliyle, iş ahlakının kurumsal yönetişim çerçevesinde ele alındığı, ahlak kodları, politika ve prosedürler geliştirmek suretiyle, ahlaki eğitim programları, ahlaki ve sosyal denetimler, ahlak komiteleri, ahlak görevlileri ve ombudsman gibi organların oluşturulduğu etik yönetişim sistemleri etkin bir yapı için önerilebilir (zgener, 2008: 33'den akt. Vural ve Bat, 2011: 40-41). Literatürde yer alan bilgi uçurma çalışmalarının çoğu mevzuata ve bilgi uçurma sistemine odaklanmıştır. Bilgi uuranların ne rapor ettikleri, kaç tane ve ne kadar sıklıkla ihbarcı ortaya çıkacağı ve onlara ne olacağı tartışılmaktadır. Artık lkeler hem kamu hem de özel sektörleri kapsayan tek başına bilgi uçurma yasal düzenlemelerine giderek daha fazla uygulamaktadır (Loyens ve Vandekerckhove, 2018: 12).

Etik olmayan davranışları engellemeye çalışmak için izlenecek adımların tanımlandığı, sınırları belirlenmiş, her türlü eylem kurum ve kuruluşlara, makro düzeyde ise ülkeye katkı sağlayacaktır. İş ahlakını destekleyici mekanizmaların güçlendirilmesi güven, hesap verebilirlik, şeffaflık prensiplerinin zeminini kuvvetlendirecektir. Bu sebeple literatürde bilgi uçurma olarak tartışılan kavramın değişik kavramlarla ilintisinin incelenmesi, gerekiyorsa yanlış anlam yüklemlerine mahal vermeyecek yeni kavramsal-laştırmalara gidilmesi ve saha çalışmaları ile iş ahlaki prensiplerinin geliştirilmeye açık yönlerinin tartışılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Akpınar, (2011). Gün Işığında Yönetim Açısından Türk Kamu Yönetiminde Açıklık ve şeffaflık Sorunu. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16 (2), 235-261. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/sduiibfd/issue/20824/222941>
2. Alataş, H., & Gökçe, A. T. (2015). Öğretmenlerin İstenmeyen Yönetici Davranışlarına Yönelik Tepkileri: Bilgi Uçurma Mı? Sessiz Kalma Mı?. Journal of Computer and Education Research, 3(6), 99-116.
3. Arslan, E. T., & Kayalar, M. (2017). Kamu ve özel sektör çalışanlarının işa (whistleblowing) niyeti karşılaştırmalı bir analiz.
4. Aydan, S. (2018). İhbarcılık: Bir Kavram Analizi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(41), 78-100.

5. Aydan, S., & Sıdıka, K. A. Y. A. (2018). Sağlık Sektöründe İhbarcılık: Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşire ve Sekreterler Üzerine Bir Uygulama. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 21(1), 41-63.
6. Berry, B. (2004). Organizational culture: A framework and strategies for facilitating employee whistleblowing. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 16(1), 1-11.
7. Bozkuş, K. (2019). Öğretmen Adaylarının Bilgi Uçurma Tutumları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(1), 97-115.
8. Brown, A. J., Lewis, D., Moberly, R., & Vandekerckhove, W. (Eds.). (2014). *International handbook on whistleblowing research*. Edward Elgar Publishing.
9. Çalışkan, B. (2016). Kitlesele Gözetime Karşı Kolektif Bir Üretim Biçimi Olarak Sızıntı Gazeteciliğı. *Galatasaray Üniversitesi İleti-ş-im Dergisi*, (25), 127-154.
10. Çınar, F. (2016). Hesap Verilebilirlik İlkesi İle Kurumsal Performans İlişkisinde Paydaş Katılımının Rolü; Hastane İşletmelerinde Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6 (13), 12-30. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/vizyoner/issue/23038/246288>
11. Çiğdem, S. (2013). Büro yönetiminde whistleblowing ve etik ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 93-109.
12. Erdemir, E. (2012). *Etik ve ahlak arasında insan kaynakları yönetimi*. *Turkish Journal of Business Ethics*, 5(10), 5- 11. <http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/07/sayi-5-2- editorden.pdf>
13. Ertürk, A. (2016). Ortaöğretim kurumlarında bilgi uçurma ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-22.
14. Eryılmaz, B., & Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 19-45.
15. Gedikoğlu, T. (2012). Yükseköğretimde Hesap Verebilirlik. *Yükseköğretim Dergisi*, 2 (3), 142-150. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/yuksekokretim/issue/41247/498219>
16. Gökçe, A. T. (2014) Okullarda Bilgi Uçurma: İş Doyumu Ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22. 261-282
17. Gündüz, Y., & Göker, S. D. (2017). Eğitim denetimi sürecinde hesapverebilirlik ve şeffaflık uygulamaları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 83-93.
18. Jeon, S. H. (2017). Where to report wrongdoings? Exploring the determinants of internal versus external whistleblowing. *International Review of Public Administration*, 22(2), 153-171. S. 15
19. Kalkan, A. , Alparslan, A. (2009). Şeffaflık, İletişim Ve Hesap Verebilirliğin Yerel Yönetim Başarılarına Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (1), 25-40. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/sobiadsbd/issue/11347/135608>

20. Kaplan, Ç., & Güven, A. (2017). Yerel Yönetimlerde Örgütsel Bağlılık Ve Whistleblowing. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 9(36), 41-51.
21. Kozak, M. A., & Şahin, S. (2018). Bilgi Ifşası (Whistleblowing) ve Etik İkilem Üzerine Çıkarımlar. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(1).
22. Loyens, K., & Vandekerckhove, W. (2018). Whistleblowing from an international perspective: A comparative analysis of institutional arrangements. *Administrative Sciences*, 8(3), 30.
23. Özasan, G., & Ünal, A. (2016). Öğretmenlerde açığa çıkarma davranışı: Mevcut durum ve öneriler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 22(3), 321-350.
24. Özdemir, M. (2012). Kamu yönetiminde etik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(7), 177-193.
25. Pierson, J. K., Forcht, K. A., & Bauman, B. M. (1993). Whistleblowing: an ethical dilemma. *Australasian Journal of Information Systems*, 1(1).
26. Süllü, Z. (2010). Siyasal Halkla İlişkiler Sürecinde Hesabı Verilebilirlik. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6 (3), 216-228. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/josc/issue/19021/200629>
27. Topgöl, S. Demografik Özelliklerin Whistleblowing (Bilgi Uçurma) Davranışı Üzerindeki Etkisi ve Kamu Kurumları Üzerine Bir Araştırma. *Verimlilik Dergisi*, (4), 153-183.
28. Toytok, Ö. Ü. E. H., & Gezen, M. O. (2018). Örgütlerde Pozitif Psikolojik Sermaye Ve Bilgi Uçurma: Bir İlişkiyel Tarama Araştırması Psychological Capital And Whistle-Blowing At Schools: A Relational Screening Research. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(25), 1974-1982.
29. Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2011). 21. yüzyılın yükselen değeri: İş ahlakı ve kurumsal yönetişim. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 7(1), 29-46.
30. Yener, S. (2018). İşgören Sessizliğinin Tükenmişlik ve Bilgi Uçurma Arasındaki İlişkiye Düzenleyici Rolü. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(31), 217-236.
31. Yıldız, H., & Tan. İ. Esra, Bilgi Uçurma Davranışının Öncülleri Ve Sonuçları. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 7(14), 53-67.
32. Yüksel, M. (2015). Etik Kodlar, Ahlak ve Hukuk-Hakemli Makale. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 9-26.
33. Kurtuluş, B. (2010). İş Ahlakı: Geçmişte ve Günümüzde. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 737-759.

Bölüm 3

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİKLERİ, KADIN YOKSULLUĞU VE MİKRO KREDİ UYGULAMALARI

Esra KARAKUŞ UMAR¹

GİRİŞ

Hem yatırımcıların varlığını konu edinen çalışmalar (Özkan, 2019a) hem de girişimcilerin niteliklerine yer veren çalışmalardan yola çıkıldığında Türkiye’de girişimde bulunmak isteyen bireylerin, sermaye yetersizliği ya da teşviklerin yetersiz oluşu ile mücadelesi söz konusudur (Çetinkaya Bozkurt, Kalkan, Koyuncu, Alparslan, 2012:244). Sermaye yetersizliği ile mücadele anlamında ortaya çıkan mikrokredi uygulamalarının bu araştırmada seçilmesinin sebebi, mikrokredi uygulamalarının ilk olarak yoksul kadınları hedef almasından ileri gelmektedir. Neticede mikrokredi uygulamalarının ortaya çıkma sebebi özellikle kadınlara gelir getirici faaliyetlerde bulunma imkanı sağlayarak kadın yoksulluğunu ortadan kaldırmaktır (Er, Şahin, & Mutlu , 2015, s. 47). Yapılan çalışmalarda da kadınların aldıkları kredilerin ödemeleri ya da krediyi değerlendirmeleri konusunda titiz davrandıkları görülmektedir. Bir anlamda mikrokredi uygulamaları ile kadın yoksulluğu arasında olumlu sonuçlar alındığı için mikrokredi uygulamaları, kadın girişimciler açısından önemli görülmüştür (Özkan, 2019b).

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet esra.umar@atauni.edu.tr.

rın eğitim düzeyi arttıka ekonomik durumları iyi olur ve mikrokredi uygulamalarına ihtiyaı olmaz şeklindeki görüş hakimdir denilebilir. Ancak bu konuda farklı sonuçlar alınmış çalışmalar da söz konusudur. Buna göre mikrokredi uygulamalarına başvurmak için hali hazırda eğitim düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Böylelikle girişimcilik ile kadınların eğitim düzeyleri arasında doğru orantı söz konusudur denilebilir ki bu da çalışmada bizi ilk bulguya götürmektedir. Dolayısıyla mikrokredi uygulamalarına başvuran kadınların yoksul olmaması durumu ön plana çıkmaktadır.

Anlamların ve deneyimlerin ön plana çıktığı günümüzde yoksulluk tanımları ve sınırları belirsizleşmektedir. Bu açıdan yapılan çalışmalarında kendi içerisinde nasıl bir yoksulluktan bahsettikleri soru işareti yaratmaktadır. Bu alışma, kadın yoksulluğu ile mücadelede mikrokredi uygulamalarının yerinin olmadığını bizlere göstermektedir. Neticede bu tarz uygulamalar, mevcut düzenin iyileştirilmesi yönünde çalışırken zaten mikrokredi uygulamalarına başvurabilecek bilince sahip olanları kucaklayan bir yapıdadır. Ayrıca için bir diğer tarafı olan yoksulluğun kadın-sılaşması kavramının ifade ettiği toplumsal cinsiyet eşitsizlikler ile mücadelede ise başarılı olduğu söylenebilir ancak literatürde bu duruma “kadının güçlendirilmesi” şeklinde tanımlama getirilmiştir. Bu da aslında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadelenin başarılı olmaktan ziyade kadının güçlendirilmesi için bir yola çıkış olduğunun altını çizmektedir.

KAYNAKÇA

1. Açıkgöz, R. Kadın Yoksulluğu  zerine Bir İnceleme. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423938558.pdf> (Erişim Tarihi: 14.08.2019).
2. Aktan, C. C. (Ed.). (2004). Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Yoksullukla Mücadele Stratejileri. *Hak-İş Konfederasyonu Yayını*. s: 1-13, Ankara.
3. Aslan,  . F., (2015). *Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Mikrokreditinin Rolü*:

Sosyoloji Araştırmaları

- Erzurum Üzerine bir Alan Araştırması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üni. Erzurum.
4. Bauman, Z. (2011). Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar. Sarmal Yayınevi, İstanbul.
  5. Çamur Duyan, G. (2010). Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği. *Aile ve Toplum*. 22(6), 19-29.
  6. Çeki, E. (2018). *Kadın Yoksulluğunu Azaltmada Mikrokredi Uygulamaları: Bartın İli Örneği.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üni. SBE İktisat Anabilim Dalı, Bartın.
  7. Çetinkaya Bozkurt, Ö. Kalkan, A. Koyuncu, O. Alparıslan, A. M. (2012). Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 229-247.
  8. Ecevit, Y. (2003). “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?” *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*. 25(4), 83-88.
  9. Er, B., Şahin, Y., Mutlu, M. (2015). Girişimciler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mevcut Durum ve Öneriler. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 1 (1), 31-54.
  10. İçöz, E. (2019). *Kadın Yoksulluğu İle Mücadele Aracı Olarak Mikrokredi Uygulamaları: Isparta İli Örneği.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta Uygulamalı Bilimler Üni. Isparta.
  11. Kim, J.W., & Choi, Y.J. (2010). Feminisation of Poverty in 12 Welfare States: Strengthening Cross-Regime Variations?.
  12. Korkmaz, E. (2004). *Mikrokredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği.* Yayın No: 32. İstanbul: İTO Yayınları.
  13. Özkan, T. (2019a). Girişimcilikte Melek Finansman Modeli. *Ekev Akademi*, 78(23), 553- 566.
  14. Özkan, T. (2019b). Dünyada ve Türkiye’de Mikrofinans. Akademisyen Yayınevi: Ankara.
  15. Şahin, L. ve Yıldırım, K. (2007). Yoksullukla Mücadele Mikrokredi Modeli: Bangladeş ve Türkiye Uygulamaları. B. C. Ataman (Ed.). *Cahit Talas Anısına Güncel Politika Tartışmaları*, (601-610). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
  16. Şahin, T. (2009). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi.* Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
  17. Şener, Ü. (2012). Kadın Yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*. 36(4), 51-67.
  18. Tilci, Ö. (2014). *Yoksulluğu Azaltmada Mikrokreditinin Yeri: Muş Örneğinde Kadın Girişimcilerin Sosyolojik Analizi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). AÜSBE Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lİsans Tezi. Ankara.
  19. Tüzün Rad S. & Altıkulaç, S. (2016). Mikrokredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri Mersin İli. *Kesit Akademi Dergisi*, Yıl:2 Sayı:5.
  20. Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum*(21), 25-40.

Sosyoloji Araştırmaları

21. Yılmaz, H. (2018). *Iğdır'da Mikrokredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Etkileri*. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Iğdır.
22. Yusufoglu, Ö. Ş. (2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
23. Yücel, D. (2017). Kadın Yoksulluğu ve İkincil İşgücü. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6 (3), 12-21. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/ssrj/issue/31284/335004>

Bölüm 4

KADIN KONUSUNDAKİ GAZETE MANŞETLERİ ÜZERİNE TOPLUMDİL BİLİMSEL BİR İNCELEME¹

Senem GÜRKAN²
Şener ŞENTÜRK³

GİRİŞ

Ekonomi, kültür, siyaset, spor gibi çok çeşitli konularda bilgi vermek ve okurların ilgisini çekmek amaçlı, periyodik olarak çıkarılan gazetelerde haberlerin yanında makaleler, denemeler, röportajlar, fotoğraflar, hikâyeler gibi pek çok türden bilgilere yer verilir (MEB, 2007). Bu bilgilerin sunumunda kullanılan yazı karakterinden puntolara, görsellere ilişkin katman renklerinden manşetlere kadar bütün materyallerde habere ilişkin farklı algılar oluşturulabilmekte, okuyucu istendik şekilde yönlendirilebilmektedir.

Gazetelerde haber başlıklarında kullanılan yazılar, puntolarına ve zaman zaman işlevlerine göre manşet, sürmanşet, üst başlık, ana başlık, alt başlık ve spot başlık olarak adlandırılmaktadır.

¹ Bu çalışma 26-28 Ekim 2018 tarihleri arasında Romanya’da düzenlenen 4. INSLET Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu’nda sözlü-özet bildirisi olarak sunulmuştur. -This paper was presented as an abstract-oral presentation in 4th International Language Education and Teaching Symposium INSLET that was held between October 26-28 2018 in Romania.-

² Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, senem.gurkan@omu.edu.tr

³ Doktor Öğretim Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, egitimhekimi@gmail.com

KAYNAKLAR

1. MEB (2007). “Gazeteciliğın temel kavramları”, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), http://elibrary.bsu.az/books_rax/N_28.pdf , (02.04.2019).
2. __, (2017). “Gazetecilik Terimleri”, <http://www.bilgiler.gen.tr/gazetecilik-terimleri.html> , (05.11.2018).
3. Dey, Ian (1993). *Qualitative data analysis: a user-friendly guide for social scientists*. New York: Routledge.
4. Donovan, J. (2009). *Feminist Teori*. 5. Baskı, Aksu Bora, vd. (Çev). İstanbul: İletişim.
5. <http://cihanshn.blogspot.com.tr/2015/11/ana-baslk-nedir-alt-baslk-nedir.html>
6. Wolcott, H. (1994). *Transforming qualitative data, description, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage
7. Yağbasan, M.; Demir, Ü. (2008). “Basın dili ve gazete manşetlerinin dilbilimsel analizi”, *e-Journal of New World Sciences Academy*, Volume: 3, Number: 1, 114-127.
8. Yıldız, İ. (2017). “Bingöl ilinde yayınlanan gazetelerin manşetlere göre içerik analizi (Bingöl gazetesi örneği)”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 51, 441-454.
9. Yılmaz, R.A. (2007). “Reklamlarda toplumsal cinsiyet kavramı: 1960-1990 yılları arası Milliyet gazetesi reklamlarına yönelik bir içerik analizi”, *Selçuk İletişim*, 4, 4, 143-155.

Bölüm 5

RUS YAYILMACILIĞI VE KAFKAS HALKLARININ GÖÇLERİ

Cahit ASLAN¹

GİRİŞ

Tarih aynı zamanda insanlığın nüfus hareketlerinin de tarihi-
dir. Tarihin her döneminde farklı nedenlerden kaynaklanan, fark-
lı sonuçlar doğuran irili ufaklı birçok nüfus hareketleri olmuştur
ve olmaktadır. Yeri, nedenleri ve sonuçları bakımından tarihteki
en önemli nüfus hareketlerinden biri de Kafkasya'dan daha çok
Türkiye'ye olmak üzere dünyanın dört bir yanına gerçekleşen
Kafkas göçleridir.

Kafkasya'dan göçler, tarihsel, kültürel, dinsel, güç dengelerinin
içerdiği bütüncü bir bakışla incelenmelidir. Aksi takdirde bu tari-
hi olay gerçek anlamda anlaşılamayacak ve ortaya bir sürü sayılar
ve belgelerin art arda dizilmiş metinler ortaya çıkacaktır. Kafkas
göçleri tarihi bir kronoloji içerdiği gibi sosyoloji, antropolojik ve
siyasi unsurlar da içerdiği için bütüncül olarak ele alınmalı ki bu
yüzden bu yazı yalnızca tarihi bilgi vermekle kalmayacak günü-
müz Türkiye toplumunun yapısını anlamamızı sağlayacak olan
tarihi sosyoloji, antropoloji ve siyaset bilgilerini de içerecektir.

KAFKASYA

Kafkasya, Azak Denizi, Maniç çukurları, Hazar Denizi ve Ka-
radeniz arasında kalan ve Apşeron Yarımadasından başlayarak
kuzeybatı istikametinde toplam 1200 kilometre uzunluğundaki

---

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, jusyjusy6484@gmail.com

Kısaca son 200 yıldır yaşananlar Kafkas halklarının tarihi gelişiminde olumsuz rol oynadı ve oynamaya da devam etmektedir. Sosyoekonomik, politik ve kültürel gelişmelerini, onlarca yıl geri bıraktı. Gerek Rus Çarının, gerek ise Sovyet dönemi ve günümüzde Rusya Federasyonunun politikası sonucunda Kafkas-Çerkes halkları darmadağın oldu. Şimdi ortada savaş öyküsünden başka bir sorun daha var: Kafkas halklarının özellikle geçmişte Çerkeslerin Çarlığın uyguladığı soykırım günümüzde Rusya'nın uyguladığı zalimce politikalarının sonucunda yitirdikleri büyük, zor maddi, kültürel, insani ve toprak kayıplarını kim nasıl telafi edecek?

KAYNAKLAR

1. Abrec, A., Size Bir Ay Süre Tanıyorum. Cevdet Hapı (ter.), Kafdağı Dergisi, Sayı: 43-46 Ağustos1990-Ocak 1991.
2. Akın, Ö. S., Türk Tarihinin Hazin Sayfaları: Göçler-Sürgünler (<http://www.turkalemiyiz.com/asil/balkanlarrumeli.asp?id=550>, (erişim: 10.09.2015).
3. Argun, Y., G. Abhazy'da Yaşam ve Kültür. H. Ersoy-Y. Karadaş (ter.). İstanbul : Nart Yay., 1990.
4. Aslan, C., Bir Soykırımın Adı: 1864 Büyük Çerkes Sürgünü (Ankara: Uluslararası Suçlar ve Tarih, ASAM Yayınları, Say:1) 2006.
5. Aslan, C. Anavatanlarından Sürülüşlerinin 150. Yılında Çerkesler, (Ankara: Kafdav Yayınları), 2015.
6. Avagyan, A., Osmanlı İmparatorluğu ve Kemalist Türkiye'nin Devlet-İktidar Sisteminde Çerkesler. Ludmillan Denisenko (ter.)-Yasemin Gedik (haz.). İstanbul: Belge Yayınları, 2004.
7. Aydemir, İ., Göç: Kuzey Kafkasyalıların Göç Tarihi. Ankara: Gelişim Matbaacılık, 1988.
8. Bağ, Y., Çerkeslerin Dramı: İşgal, Sürgün ve Göç, Çerkes Sürgünü (der.). Ankara: Kafder Yayınları, 2001.
9. Başbakanlık Osmanlı Arşivi. İrade Tasnifi-Dahiliye. No: 658379, 8 Mayıs 1882.
10. Baytugan, B., Kuzey Kafkasya (1917-1970), Orhan Boğbay (der.). Samsun: Yedi Yıldız Yayınları, 1998.
11. Berber, F., 19. Yüzyılda Kafkasyadan Anadolu'ya Yapılan Göçler (Trabzon: Karadeniz Araştırmaları Dergisi-Güz Sayısı) 2011.
12. Berkok, İ., Tarihte Kafkasya. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1958.
13. Berzeg, N., Çerkes Sürgünü: Gerçek, Tarihi ve Politik Nedenleri. Ankara: Takav Matbaacılık, 1996.

Sosyoloji Araştırmaları

14. Bice, H., Kafkasya'dan Anadolu'ya G   ler. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları No-65. 1991.
15. Birleşik Kafkasya Dergisi. no: 1, İstanbul 1964.
16. Broxup, M., Caucasian Muridism in Soviet Historiography. Society Central Asian Studies, Print Series No: 10, 1986.
17. Caner Y.,     en Sorunu ve Günümüzde     enistan (Rapor) <https://www.academia.edu/7181956/> (erişim: 26.05.2014)
18.   elik, O., İngiliz Belgelerinde Türkiye ve Kafkasya. Ankara: Gelişim Matbaası, 1992.
19. Colarusso, J., Circassian Reportriation: When Culture is Stronger than Politics, The World & I, Issue (November 1991). Washington D.C.: The Washington Times Publishing Corporation, 1991.
20. Danışmend, İ. H., İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt-4. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1972.
21. Demirtaş, M., Kırım Savaşı ve Harbi Sürecinde Osmanlı Memleketine Gelen Göçmenlerin Sevk ve İşınları, (Erzurum: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, sayı-41), 2009.
22. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (DAGM), Osmanlı Belgelerinde Kafkas G   leri-1 ve 2, İstanbul: Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, Yayın no: 121, 122), 2012.
23. Doğan, E. ve Mazlum, S., (der.). Türkiye'de Dışpolitika Yapım Sürecinde Sivil Toplum Kurumlarının Etkileri, İstanbul: Bağlam yayınları, 2005.
24. Dumas, A., Kafkasya Maceraları, Sedat   zden (ter.). İstanbul: Kafkas Vakfı Yayınları, No.3, 2000.
25. Dumanış, Avledin. Çerkes Kültürü   zerine Etüd Kayser: Kayseri Kafkas Derneği, 2004.
26. Dündar, F., İttihat ve Terakk  'nin Müslümanları İş  n Politikası:1913-1918. İstanbul:İletişim Yayınları, 2001.
27. Esadze, S.,   erkesya'nın Ruslar Tarafından İş  gali, Murat Papşu (ter.). Ankara: Kafkas Derneği Yayınları, 1999.
28. Erkan, O. A., Tarih Boyunca Kafkasya. İstanbul:   iviyazıları Yayınları, 1999.
29. Erkan, S., Kırım ve Kafkasya G   leri (1876-1908). Trabzon: Karadeniz Teknik   n., Kafkasya ve Orta Asya   lkeleri Uygulama ve Merkezi, 1996.
30. Erkan, S., Sürgün Olgusuna Analitik Yaklaşım ve   erkes Sürgünü   rne  i. Nart Dergisi, Sayı.43, Mayıs-Haziran 2005.
31. Gökçe, C., Kafkasya ve Osmanlı İmparatorlu  'nun Kafkasya Siyaseti. İstanbul: şamil Vakfı Yayınları, 1979.
32. Guaze Gazetesi, sayı:2. İstanbul, 10 Nisan 1911.
33. Habi  o  lu, B., Kafkasya'dan Anadolu'ya G   ler. İstanbul: Nart Yayıncılık, 1993.
34. Yazıcı, H. ve Demirel, M., 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı)'nden Sonra Eskişehir'e Yerleştirilen Göçmenler (Erzurum: A.   . Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 29), 2006.

35. Hapi, C., Kafkasya-III (Tarihsel Nüfus ve Koloni Dönemi). Kafdağı. Sayı.31-32, 1987.
36. Huvaj F. (Edt.), Tıghugen Qumuqu, Yıstanbık'ue Kafkas Savaşlarının Sonucudur, (ter.), Kafdağı Dergisi, Sayı: 43-46 (Ağustos1990-Ocak 1991) s.17.
37. İpek, N., Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri: 1877-1890. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. 16. Dizi, Sayı.73, 1994.
38. Jaimoukha, A. The Circassians, Surrey: Curzon Press, 2001.
39. Kafkı, K., Türkiye'ye Göçler. İstanbul: Çetüt Matbaacılık,1966.
40. Kafkasya Kültür Dergisi, 1970 Özel sayı
41. Kalmık, B., Adıge Devrim Hareketi Kabartay-Balkar'da Devrim Mücadelesi. Cevdet Hapi (ter.) İstanbul: Nıbcęu Yayınları, 1980.
42. Kanbolat, H., Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası ve Çeçenistan Savaşı, Avrasya Dosyası, Rusya Özel Sayısı, 2001, s.165-179.
43. Karpat, K., The Eviction of the Circassian from Caucasus and the Balkans, and Their Stetlement in Syria. 'The Third International Conferance on the History of Bilad Al Sham'. Amman: The University of Jordan, 1980.
44. Karpat, K., Otoman Population 1830 1914: Demographics and Social Characteristics, (Madison: The University of Wisconsin Press), 1985.
45. Karpat, K., 21 Mayıs Sürgünü. Nart dergisi. Sayı-21. Mayıs-Haziran. 2004.
46. Karpat, K., The Status of the Muslim Under European Rule: The Eviction and Settlement of the Cerkes. Journal of Institute Minority Affairs, Cilt.1, No.2. 2004.
47. Kasumov, A., ve Kasumov, H., Çerkes Soykırımı, Orhan Uravelli (ter.). Ankara: Kaf-Der Yayınları, 1995.
48. Kaya, A., Diasporda Çerkes Kimliğinin Dönüşümü: Değişen Sosyal Konjonktür Karşısında Yeniden Tanımlanan Etnik Sınırlar, E. Doğan ve S. Mazlum (der.) Türkiye'de Dışpolitika Yapım Sürecinde Sivil Toplum Kurumlarının Etkileri (İstanbul: Bağlam yayınları, 2007) içinde.
49. Kemal, A. M., Türk-Rus İlişkileri Tarihi, İstanbul: Kıtaş Yayınları, 1995.
50. Kırımlı, H., Kırım'dan Türkiye'ye Kırım Tatar Göçleri, <http://www.kirim-dernegi.org.tr/sayfa.asp?id=457> (erişim: 14.09.2015)
51. Kumıkov, T., Çerkeslerin Türkiye'ye Sürgünü (Nalçık: Adıgi, Kültür ve Tarih Dergisi, S.3), 1992.
52. Kundukh, A., Kafkasya Müridizmi: Gazavat Tarihi, Tarık Cemal Kutlu (sade. ve haz.). İstanbul: Gözde Kitapları Yayınevi, 1987.
53. Kuşhabiyev, Anzor. 21 Mayıs Sürgünü. Nart dergisi, Sayı-21. Mayıs-Haziran 2004.
54. Lapinski, Theophil. Çerkeslerin Kafkasya'dan Göçü (1874), Çev.: İbrahim Dipşov. Kafdağı Dergisi. Sayı 43-46, Ağustos 1990-Ocak 1991.
55. Luxembourg, N. Rusların Kafkasya'yı İşgalinde İngiliz Politikası ve İmam Şamil. Sedat Özden (ter.). İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 1998.
56. McCarthy, J., Ölüm ve Sürgün. Bige Umar (ter.). İstanbul: İnkılap Yayınları, 1998.
57. McCarthy, J., Çerkeslerin Yaşadığı Gerçek Anlamda Bir Sürgündür (Röportaj), Nart Dergisi, Sayı.43. Mayıs-Haziran. 2005.

Sosyoloji Araştırmaları

58. Mühime, 32. cilt, no 383 6 Recep 989 / 6 Agustus 1581.
59. Öner, Ç., Şu Bizim Çerkesler. İstanbul: Can Yayınları, 2000.
60. Özbek, B., Çerkes Tarihi Kronolojisi. Ankara: Kafkas Derneği Yayınları, 1991.
61. Özden, S., Rusların Kafkasya'yı İşgalinde İngiliz Politikası ve İmam Şamil, İstanbul: Kayıhan Yayınevi, Taktim Kısımı, 1998.
62. Öztuna, Y. Osmanlı Devleti Tarihi. İstanbul: FFK yayını. 1986.
63. PRSCET (Papers Respecting the Settlement of Circassian Emigrants in Turkey). London: Printed by Harrison and Sons. 6 Haziran 1864.
64. Papşu M. (der.), Vatanından Uzaklara. İstanbul: Çiviyazıları Yayınları, 2004.
65. Peneşu, A., Müridizmin Kuzeybatı Kafkasya'da Yayılması, Murat Papşu (Türkçe ter.) Sbornik Statey Molodih Uçyonih, Aspirantov (Genç bilim adamları ve Araştırma Görevlilerinin Makaleleri Seçkisi). Maykop: Meotı Yayınevi, 1993.
66. Pinson, M., Russian Expulsion of Mountaineers from the Caucasus, 1856-66, and its Historical Background, Demographic Warfare-An Aspect of Ottoman and Russian Policies, 1854-66 (yayınlanmamış doktora tezi). Cambridge: Harvard University, 1970.
67. Pinson, M., Ottoman Colonization of the Circassians in Rumili After the Crimean. Etudes Balkaniques. No:3, 1972.
68. Pokshishevskiy, V. V. Geography of Prerevolutionary Colonization and Migration Processes in the North Caucasus, Soviet Geography, Cilt.xxv, 1984.
69. Polatkan, Salih. Kafkasyadan Osmanlı İmparatorluğuna Yapılan Göçler. Kuzey Kafkasya Dergisi. Sayı.66-67, Mart-Nisan-Mayıs 1987.
70. Qumuqu, Tıghugen. Yıstanbık'ue Kafkas Savaşlarının Sonucudur. Fahri Huvaj (ter.). Kafdağı Dergisi. Sayı: 43-46, Ağustos1990-Ocak 1991.
71. Saadet, M., Balkanlarda Çerkes İzleri. Nart Dergisi, Sayı: 38, Temmuz-Ağustos 2004.
72. Saydam, A., Freedom Movements in Northern Caucasia, Eurasia Studies, Cilt.2, No.1 . Spring, 1995.
73. Saydam, A., Kırım ve Kafkas Göçleri: 1856-1876 (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 16. Dizi, Sayı. 75. 1997.
74. Shaw, S. J. ve E. Kural Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Çev.: M. Harmancı, 2. C., İstanbul: E Yayınları, 1983.
75. Sönmez, H. A. 1990'dan Günümüzde Çeçen Direnişi ve Rusya'nın Çeçenistan'a Yaptığı Müdahaleler 2012, (<https://www.academia.edu/7181956>).
76. Sultan Abdülhamit, Siyasi Hatıratım, (İstanbul: Dergah Yayınları), 1984.
77. Tarih ve Toplum Dergisi, sayı-7 1984.
78. Tavkul, U., Kafkas Dağlarında Hayat ve Kültür: Karaçay-Malkar Türklerinde Sosyoekonomik Yapı ve Değişme Üzerine Bir Deneme. İstanbul: Ötügen Yayıncılık, 1993.
79. Tavkul, U., İslamiyet'in 19. Yüzyılda Kafkasya Halklarının Toplumsal Yapılarına Tesirleri. Kırım Dergisi. Sayı-25. 1998.

Sosyoloji Araştırmaları

80. Tornau, F. F., Bir Rus Subayının Kafkasya Anıları, Keriman Vurdem (ter.). Ankara: Kafkas Derneği Yayınları. No-8, 1999.
81. Tuganov, R., Rusya ve Avrupa Basınında Çerkes Sürgünü, _Murat Papşu (der.), Vatanından Uzaklara Çerkesler (İstanbul: Çivi Yazıları 2004) içinde, s. 45.
82. Tuna, R., Çerkeslerin Kafkasya'dan Göçü, Kafkasya Üzerine Beş Konferans. İstanbul: Kafkas Kültür Derneği Yayınları, 1977.
83. Tutum, C., 1864 Göçü İle İlgili Bazı Belgeler. Kafdağı, Sayı 33-36, Ekim 1989-Ocak 1990.) s. 83; Kemal Karpat, 21 Mayıs Sürgünü, s. 13.
84. Uluslararası Af Örgütü (amnesty) İki Arada Bir Derede Türkiye'de Mültecilere Koruma Sağlanmıyor, Mülteciler Raporu, 2009.
85. Yeni Kafkasya Dergisi, İstanbul: sayı: 24. 1961.
86. Yeşil, C., Çeçen Sorunu ve Günümüzde Çeçenistan (Rapor) [https://www.academia.edu/7181956/\(26.05.2014\);](https://www.academia.edu/7181956/(26.05.2014);)
87. <http://karachaymalkar.bravehost.com/islamiyetkavkaz.html>, 28 Kasım 2005.